

Pridruževanje podjetij k zadrugam

V zadnjem času se čedalje več industrijskih in trgovskih podjetij pridružuje splošnim kmetijskim zadrugam ali okrajnim združenim zvezam, na katere se preprosto prenaša pravica ustanovitelja. Ta pojav je nastal najprej v Sloveniji, potem pa tudi na Hrvaškem in v nekaterih drugih pokrajinah. Kasneje se je razširil tudi v Vojvodini. Glede na negativne posledice, ki bi jih naše gospodarstvo lahko občutilo zaradi pridruženja mnogih industrijskih podjetij, tako zaradi samega prenosa objekta družbene svojine v zadrugo nasploh kakor tudi zaradi načina pridruženja, se je za pojav začela zanimati finančna inšpekcija, ki je pregledala registre pridruženih podjetij na gospodarskih sodiščih. Ker še ne razpolagamo z rezultati dela inšpekcije širom po vsaj državi, se bomo v tem članku omejili samo na stanje v Vojvodini, kar seveda ne pomeni, da v drugih delih Jugoslavije ni bilo pojavov svojeglavega pridruženja podjetij zadrugam. O tem bo »Naša skupnost« poročala v svojih naslednjih številkah.

Razširjen pojav

Pridruževanje podjetij zadrugam se je v Vojvodini dokaj razširilo. Letos se je združenim zvezam in kmetijskim zadrugam pridružil 133 podjetij (samo v 7 okrajih), od katerih je 83 industrijskih, 37 trgovskih in 13 gostinskih. (Samo v okraju Bačka Palanka se je pridružil 39, v okraju Sombor pa 37 podjetij). Razen tega se številne zadruge in zadrugne zveze zanimajo za postopek v zvezi s pridruženjem industrijskih podjetij, iz česar je razvidno, da bi se število »pozadruženih« podjetij še vedno večalo, če se ta pojav ne bi zajezil.

Doslej razpolagamo s podatki o dohodkih in dobičku za komaj četrtino pridruženih podjetij. Iz teh podatkov vidimo, da gre za prelivanje precejšnje akumulacije. Teh 33 pregledanih podjetij je imelo v letu 1955 skupni dohodek 1.533 milijonov in 384 milijonov dinarjev dobička. To pa je samo četrtina skupnega števila pridruženih podjetij. Vse to se je zgodilo v eni sami pokrajini v kratkem obdobju treh do štirih mesecev!

Zapisnik še pred sejo!

Zapisniki s sej delavskih svetov gospodarskih podjetij, ki so jih sestavili, še preden so sploh bila seje delavskega sveta, so pač edinstven in nevsakdanji dokument o našem gospodarstvenem življenju. V teh zapisnikih direktorju in članom delavskega sveta že vnaprej točno določijo, kaj naj na seji rečejo v korist pridružitve podjetja zadrugi zato, da bi tak postopek lahko opravičili pred delovnim kolektivom in tako dobili formalni pristanek delavskega sveta. Poglejmo, kaj naj bi — razen drugega — moral (katerikoli) direktor dejati pred delavskim svetom o pridružitvi svojega podjetja zadrugi, kakor določa formular za take zapisnike, ki so jih direktorji in delavski sveti sprejeli od ljudskih odborov:

»Naše podjetje je s svojo proizvodnjo močno povezano s kmetijstvom. Takšna je pač naša stroka... V našem poslovanju bomo lahko delali mnogo bolje in učinkoviteje za pospeševanje kmetijske proizvodnje, če bo naše podjetje povezano s kmetijstvom po zadrugah. Če bi n. pr. tovarna za predelavo konoplje postala zadrugni objekt, bo mnogo lažje zadovoljevati njene potrebe po surovinah, saj bodo kmečki proizvajalci

in veliki socialistični proizvajalci povezani z bližnjimi vsakdanjimi zvezami in z drugim ukrepi. Če gre za mlino, potem je surovinska baza prav tako v kmetijstvu, a edini odkupovalci žita in konoplje so kmetijske zadruge. Vse to je treba upoštevati v zapisnikih in materialnih k... odločen faktor, kadar gre za spremembo statuta podjetja. Če imate kake druge objekte, ki sedaj spreminjajo svoj status, prav tako dajte enako pojasnilo.«

Sledijo »udeleženci v diskusiji« in končno — sklep o sprejetju predloga o prehodu podjetja (ali obrata) iz družbenega v zadrugni sektor.

Zveza med industrijo in kmetijsko podlago je precej širok pojem. Lahko bi rekli za številne naše tovarne — od »Zenice« do tovarne poljedelskih strojev »Pobeda« in drugih — da so povezane s kmetijstvom. To zlasti velja za tiste tovarne, ki prejemale surovine iz kmetijstva. Vendarle ni nobenega razloga za to, da bi jih pridruževali zadrugam. Toda naj o tej zvezi s kmetijstvom govoril kar sam imenik tistih podjetij, ki so se pridružila zadrugam. Ker ne moremo objaviti celotnega imenika, naj objavimo samo nekatere dele:

- Tovarna za predelavo konoplje »Obnova« — Bački Gračac
- Tovarna za predelavo konoplje »Dunav« — Bogojevo
- Min »Pobeda« — Apatin
- Min »Sloboda« — Beždan
- Električna centrala »Partizan« — Medja
- Podjetje »Banat« — Zrenjanin
- Industrija pletenih košar »Apatin« — Apatin
- Industrija za predelavo mlete papirice »Horgoš« — Horgoš
- Kmetijska remontna delavnica »Bačka Topola«
- Ribiško podjetje »Dunav« — Bačka Palanka
- Vrvama »Dunav« — Celarevo
- Podjetje za proizvodnjo namiznih in žganih pljač — Ravno
- Podjetje za popravila kmetijskih strojev »Meteoro« — Srbobran
- Trgovsko podjetje za predelavo in promet z žitom »Žitopromet« — Bačka Palanka
- Podjetje za promet z gorivom in gradbenim materialom »Ogreve« — Sombor
- Trgovsko podjetje »Ogreve« — Bač
- Podjetje za predelavo trstike »Zadruga« — Curuk
- Samostojna trgovina »Sport« — Vojvoda Stepa
- Gostinski obrat v Obrovcu
- Gostinski obrat v Celarevu Ltd.
- Mizarška delavnica — Janošik
- Gložan

Struktura pridruženih podjetij je, kakor vidimo, dokaj raznolika: vse od podjetij za popravila kmetijskih strojev in

mlekarn preko tovarn za predelavo konoplje in mlinov do električnih central, gostinskih podjetij in trgovine z gorivom.

Očitno gre za nekaj drugega.

Dejanska pobuda

Gre za lokalni interes posameznih okrajev, ki ga v tem primeru postavljajo pred koristi splošne skupnosti. Ta podjetja s pridružitvijo zadrugam namreč prejmejo status industrijskih obratov kmetijskih zadrug. Na sestanku so nam razdelili osnutek zapisnika in sklepa delavskega sveta. Nekateri direktorji tovarn, med njimi tudi direktor tovarne za predelavo konoplje »Napredak« iz Sombora, niso hoteli sprejeti osnutka zapisnika in sklepa. Dejali so jim, da jih bodo pozvali predsednik občinskih ljudskih odborov, s katerimi da morajo izpolniti to nalogo.

Naslednjega dne ga je skupno z upravnikom kmetijske zadrug poklical podpredsednik ljudskega odbora občine Sombor, ki mu je izročil osnutek zapisnika in sklepa delavskega sveta z besedami: »Še danes skličite delavski svet, ki bo sprejel formalni sklep, kakor pač vidite v temle osnutku, jutri pa do desetih sklep oddajte občinskemu ljudskemu odboru, da ga postavimo na dnevni red seje ljudskega odbora, ki bo jutri. Potem bomo predlog takoj odnesli na okrajno gospodarsko sodišče, da bi ga tam registrirali.« Ko se je direktor prišel upirati, so ga odvedli v neko drugo sobo, kjer so mu grozili, da bo kaznovan in celo odpuščen, če ne bo izpolnil ukaza.

Zatem je delavski svet sprejel sklep o pridružitvi svojega podjetja kmetijski zadrugi; svoje soglasje s sklepom je izrazil okrajni ljudski odbor v Somboru.

Podoben pritisk so izvajali nad direktorjem tovarne za predelavo konoplje »Vojvodjanka« v Starih Milanom Voličem. Pred inšpekcijo je dejal tole: »Poklicali so ga v kmetijsko zadrugo, kjer so mu v prisotnosti predsednika zadrugne zveze sporočili, da mora delavski svet sprejeti sklep na osnovi osnutka, ki so ga izdelali na okraju. Direktor se je uprl, nakar so mu dejali: »Upiraj se iz osebnih nagibov, ker se pač bojiš za svoj položaj.«

Delavski svet tovarne za predelavo konoplje »Zora iz Čonoplja, ki se je zavedal, da gre tu za nezakonit postopek, ni podlegel temu pritisku, marveč je odklonil osnutek o pridružitvi podjetja zadrugi zvezi. Poglejte, kaj o tem pripoveduje šef računovodstva te tovarne:

Dan po konferenci, ki je bila okoli 15. aprila na okrajnem ljudskem odboru, so direktorja in šefa računovodstva tovarne poklicali na občinski ljudski odbor. Tam so jim veleli, naj takoj skličejo delavski svet, ki naj še tega dne sprejme sklep o pridružitvi tovarne kmetijski zadrugi. Sklep boste poslali občinskemu ljudskemu odboru, so jim dejali, ljudski odbor pa bo že v tej noči sprejel sklep o soglasju. To je treba storiti zelo

Sredi aprila letos so bili po-

vabljeni direktorji tovarn za predelavo konoplje na sestanek okrajnega ljudskega odbora. Na sestanku so bili prisotni podpredsednik okrajnega ljudskega odbora, načelnik sekretariata za gospodarstvo in dva zastopnika okrajne zadrugne zveze. Na sestanku je bilo govora, da je treba tovarne za predelavo konoplje pridružiti kmetijskim zadrugam in da bodo prejele status industrijskih obratov kmetijskih zadrug. Na sestanku so nam razdelili osnutek zapisnika in sklepa delavskega sveta. Nekateri direktorji tovarn, med njimi tudi direktor tovarne za predelavo konoplje »Napredak« iz Sombora, niso hoteli sprejeti osnutka zapisnika in sklepa. Dejali so jim, da jih bodo pozvali predsednik občinskih ljudskih odborov, s katerimi da morajo izpolniti to nalogo.

Naslednjega dne ga je skupno z upravnikom kmetijske zadrug poklical podpredsednik ljudskega odbora občine Sombor, ki mu je izročil osnutek zapisnika in sklepa delavskega sveta z besedami: »Še danes skličite delavski svet, ki bo sprejel formalni sklep, kakor pač vidite v temle osnutku, jutri pa do desetih sklep oddajte občinskemu ljudskemu odboru, da ga postavimo na dnevni red seje ljudskega odbora, ki bo jutri. Potem bomo predlog takoj odnesli na okrajno gospodarsko sodišče, da bi ga tam registrirali.« Ko se je direktor prišel upirati, so ga odvedli v neko drugo sobo, kjer so mu grozili, da bo kaznovan in celo odpuščen, če ne bo izpolnil ukaza.

Zatem je delavski svet sprejel sklep o pridružitvi svojega podjetja kmetijski zadrugi; svoje soglasje s sklepom je izrazil okrajni ljudski odbor v Somboru.

Podoben pritisk so izvajali nad direktorjem tovarne za predelavo konoplje »Vojvodjanka« v Starih Milanom Voličem. Pred inšpekcijo je dejal tole:

»Poklicali so ga v kmetijsko zadrugo, kjer so mu v prisotnosti predsednika zadrugne zveze sporočili, da mora delavski svet sprejeti sklep na osnovi osnutka, ki so ga izdelali na okraju. Direktor se je uprl, nakar so mu dejali: »Upiraj se iz osebnih nagibov, ker se pač bojiš za svoj položaj.«

Delavski svet tovarne za predelavo konoplje »Zora iz Čonoplja, ki se je zavedal, da gre tu za nezakonit postopek, ni podlegel temu pritisku, marveč je odklonil osnutek o pridružitvi podjetja zadrugi zvezi. Poglejte, kaj o tem pripoveduje šef računovodstva te tovarne:

Dan po konferenci, ki je bila okoli 15. aprila na okrajnem ljudskem odboru, so direktorja in šefa računovodstva tovarne poklicali na občinski ljudski odbor. Tam so jim veleli, naj takoj skličejo delavski svet, ki naj še tega dne sprejme sklep o pridružitvi tovarne kmetijski zadrugi. Sklep boste poslali občinskemu ljudskemu odboru, so jim dejali, ljudski odbor pa bo že v tej noči sprejel sklep o soglasju. To je treba storiti zelo

hitro, ker se pripravljajo zakoni, ki bo izglasovan že čez nekaj dni, potem pa vse to ne bo več mogoče. Na sestanku so bili predsednik občinskega ljudskega odbora, sekretar občinskega komiteja in predsednik okrajne zadrugne zveze v Somboru.

Ker se direktor s tem ni strinjal, se je predsednik OZZ vrnil v Sombor, naslednjega dne pa je bil direktor poklican na okrajni ljudski odbor — k podpredsedniku Seferju. Direktor ni hotel oditi, marveč je postal predsednik delavskega sveta. Temu so veleli, naj skliče sestanek delavskega sveta in naj predlog postavi na dnevni red razprave. Predsednik delavskega sveta je res sklical delavski svet, ki je v prisotnosti občinskega predsednika in sekretarja občinskega komiteja odklonil predlog o spojitvi s kmetijsko zadrugo. Potem nihče ni več sprožil tega vprašanja in se tako status podjetja ni spremenil.

Tem izjavam, ki kažejo kršitev najosnovnejših pravic samoupravnih organov v podjetju, ne bomo dodali nobenega komentarja, saj same po sebi pričajo o povsem nedopustni praksi. Kažejo, kako daleč se posamezni organi oblasti lahko spozabijo, kadar gre za lokalne koristi.

Posledice

Toda ne gre samo za nezakonit postopek in kršitev pravic samoupravnih organov. Gre za pojav, ki nima nobene ekonomske upravičenosti. Narobe. Pridruževanje industrijskih in trgovinskih podjetij zadrugam bi, če se ne prepreči, lahko imelo negativne posledice za naše gospodarstvo.

Drugič se tako direktno rušijo proporcije družbenega plana. Tisti del sredstev federacije, ki se tako preliva v krajevne sklade, bi predvsem uporabili za krajevne investicije v gospodarstvo. To bi pomenilo novo povečanje investicij — v času, ko si prizadevamo, da se znižajo na razumno stopnjo. Vsak porast investicij čez določeno mero pomeni močnejši pritisk na tržišče, kar nujno povzroča dviganje cen in nestabilnost tržišča.

Tretjič se po tej poti organi krajevne uprave in zadrugna vodstva na terenu dejansko slepijo in demobilizirajo glede pospeševanja kmetijstva in združenstva. Zadrugam je nedvomno potrebna in nujna pomoč, saj morajo zadruge postati nosilci povečanja kmetijske proizvodnje in spremembe družbenih odnosov na vasi. Toda ta pomoč se mora usmeriti tako, da se izkoristijo bogate kmetijske rezerve in da se socialistična svojina v zadrugah ustvarja iz kmetijskega udejstvovanja, s krepitvijo zadrugnih skladov, ki bodo nudili zadrugam večje možnosti za razvijanje raznih panog svoje dejavnosti. Preprosto pridruževanje industrijskih podjetij zadrugam pa ustvarja utvaro o nekakšnih povečanih skladih in sredstvih zadrug, medtem ko gre dejansko le za navadno prelivanje že razpoložljivih družbenih sredstev. D. V.